

Sluttrapport til Norges Forskningsråd

Forprosjekt Forkommune Lofoten 2030

prosjekt nr. 281205

Forord

Denne rapporten fullfører og oppsummerer forprosjektet Lofoten 2030, som ble innvilget støtte fra Forskningsrådet i 2017 via programmet Forkommune. Det ble inngått avtaler med prosjektpartnerne i desember 2017, og prosjektet kom i gang for fullt i januar 2018. Det kom etter prosjektstart mange henvendelser og tema som det var behov for å ta med i det regionale utviklingsbildet for Lofoten. Forprosjektet ble derfor utvidet i omfang etter avtale med Forskningsrådet.

Prosjektarbeidet har ellers vært i henhold til prosjektplanen, og har involvert mange regionale aktører, næringsliv og fagmiljø. Også politisk nivå har deltatt og det har vært en god dialog med Lofotrådet.

Rapport er utarbeidet av prosjektleder, prosessleder og prosjektansvarlig. Vedlagte temanotat er utarbeidet av prosjektgruppa, som inkluderer Nordlandsforskning, Lofoten Matpark, Norsk Landbruksrådgivning Nordland, UiT Norges Arktiske Universitet, Haakon Walnum AS og Flakstad kommune.

Leknes/ Svolvær/ Ramberg 1.desember 2018

Berit Kristoffersen
prosjektleder

UiT

Haakon Walnum
prosessleder

Haakon Walnum AS

Kurt Atle Hansen
nærings- og utviklingssjef/
prosjektansvarlig,
Flakstad kommune

1. Resultater og erfaringer

«Hovedmålet er å bygge innovasjonsnettverk og faglig arena for bærekraftig utvikling og verdiskaping i Lofoten»

Hovedmålet har vist seg å være retningsgivende og fruktbart i forhold til selve gjennomføringen i prosjektet med stor grad av måloppnåelse. I tillegg har vi fått andre positive effekter langt utover det vi forventet ved prosjektstart innen en rekke næringsveier som berører kommunene, bedrifter og Lofoten som region.

I forhold til hovedmålet, har vi langt på vei fått sentrale aktører i Lofoten, inkludert bedrifter, organisasjoner og kommuner til å komme på banen. Vi har diskutert oss frem til og definert viktige problemfelt og innovasjonspotensial, og slik har flere aktører tatt eierskap til både prosessen og idéene. Forprosjektet har på denne måten brukt tid på å utvikle ideer som over tid har modnet.

Samtidig ser vi fortsatt at det er en rekke barrierer ift samarbeid og nettverksbygging for å ta ut innovasjonspotensiale innen ulike sektorer (og aktører) og mellom næringer. Flere av disse har blitt identifisert og gjengis i denne hovedrapporten. Detaljerte oversikter over prosessmøter finnes i vedleggene til rapporten.

Utdrag fra delmål i forprosjektet:

«Belyse og identifisere konkrete utfordringer for innovasjon i Lofoten»

Forprosjektet har arrangert/fasilitert en rekke workshops og dialoger med sentrale aktører for å utvide rommet for innovasjonstenkning, samarbeid og samhandling hvor vi har jobbet med å tydeliggjøre barrierer. Dette var bakgrunnen for forprosjektet. Metodisk har vi jobbet med å identifisere konkrete problemstillinger og barrierer, som vi har jobbet oss frem til gjennom konkretiserte løsninger på ulike felt og identifisert en rekke potensielle hovedprosjekt.

Når aktører møtes og jobber sammen på en ny måte med en strukturert dialog, så har dette bidratt til å overvinne gamle strukturelle hindringer som prosjektet har klart å ta tak i. Det har dannet seg mønster for samhandling, hvor mange bedrifter jobber i «lukkede» bransjer, og har oppfattet deres problemer og utfordringer som helt spesielle i forhold til det øvrige lokale/regionale næringsliv. Gjennom prosjektet er det åpnet en dialog og interesse for at det er mange utfordringer på tvers av de ulike bransjene, og at de ressurspersonene som er i Lofoten har mulighet til å jobbe bredt med nyskaping.

Vi har altså i forprosjektet tatt initiativ med flere kommuner og bransjer, hvor vi har jobbet med å få til en produktiv dialog på tvers av disse. De fleste av utfordringene er felles, for eksempel behovet for nytenkning i forhold praktiske/teknologiske løsninger for å jobbe frem grønn energi. Et annet eksempel er arbeid med løsninger på konkrete utfordringer knyttet til naturbasert reiseliv, og et tredje eksempel er utfordringer i planarbeid i kommunene, hvor vi sammen har identifisert felles utfordringer og løsninger på kort og lang sikt.

«Bærekraftige framtidsbilder for Lofoten med viktige utfordringer og utviklingsbehov»

Forprosjektet brukte betydelig tid (ca tre måneder) på forankring som bidro til å få legitimitet/mandat til å utforske problemstillingene. Vi har gjennomgående hatt god dialog og forankring i Lofotrådet, som også tok initiativ til pilotworkshopen forut for forprosjektet. De har vært opptatt av at det forsknings-og utviklingsarbeid skal være «for Lofoten» altså at man ikke skal forske på eller om. I søknaden ble mangel på samarbeid og nettverk identifisert som det største hinderet for nyskapende samhandling.

Vi har forholdt oss til ulike regionale utredninger, tidligere og eksisterende prosjekter, scenarier og planer for å finne handlingsrommet for prosjektet. I tillegg til nevnte presentasjon og dialog med Lofotrådet (ordførere, varaordførere, rådmenn og opposisjon) har vi hatt egne møter med fire av de seks kommunene tidlig i prosjektperioden. Sammen med Lofotrådet vil vi frem til jul jobbe med å forankre prosjektsøknader og finne passende modell for videre organisering. Vi har hatt tett dialog med næringsforeningene i Vågan og Vestvågøy (de to største kommunene) samt hatt god kontakt om aktuelle utviklings-og forskningstema med flere av de større bedriftene i Lofoten (inkludert bedriftspartnere i prosjektet). I tillegg har vi hatt et tett samarbeid med viktige utviklingsaktører som Destination Lofoten, Lofoten Friluftsråd, samt Nordland Fylkeskommune og Fylkesmannen i Nordland.

Det foregår en del utviklingsarbeid i en tidlig fase i prosjekteierkommunen Flakstad. Derfor har kommunen sett det som naturlig å ta den rollen som prosjekteier for å kunne bruke de erfaringene fra omstilling og nyskappingsarbeid over flere år. Spesielt gjelder dette fiskeri, reiseliv og energi/klimaløsninger.

Noen hovedtema og framtidsbilder i Lofoten 2030

- **Energi og klima**

Klima-og energiuutfordringene er både lokale og globale, og Lofoten er intet unntak, og løsninger på disse utfordringene kan styrkes ved å se de i sammenheng. Dette har vi hatt som utgangspunkt for dette arbeidet. Lofoten har i de siste årene gjort betydelige oppgraderinger hva gjelder forsyningssikkerhet. Det har vært mindre fokus på utbygging av lokal fornybar energi som en del av framtidsbildene som inkluderer en satsing på elektrifisering utover det som er forventet ellers i samfunnet.

Det er forventet en betydelig elektrifisering i forbindelse med kystflåten og havner (jf. hovedprosjekt *Klimasats i kystfiskehavner* innvilget i Flakstad 2018) men det er også forventet at det vil bli et stort behov knyttet til de mange fiskerihavnene og cruiseterminal. Både fiskeri og reiseliv ser også på behovet for grønn energi, både for å redusere kostnader men også for å få bedre arbeidsmiljøet, redusere klimautslipp og bli mer driftssikre og lønnsomme bedrifter. For reiselivet vil dette gi et løft i arbeidet med å sertifisere seg som bærekraftig reisemål. Det vil sannsynligvis gi både opplevelser innen reiseliv og produkter innen fiskeri en høyere markedsverdi.

Også kommunene ser framover på energi og klimaarbeidet og har identifisert arbeid med energi og klimaplaner som strategisk viktig frem til 2030. Det har blitt jobbet lite med dette de siste årene. Kommunene i Lofoten har et felles behov for å oppdatere sine klimaplaner (som ble laget i 2010). Dette sees som et naturlig satsingsområde framover, hvor det er interesse og potensial for regionalt samarbeid hvor man kan tenke helhetlig på Lofoten på tvers av kommuner, i arbeid med klima og

energi. Utviklingen i bl.a. byggebransjen og transortnæringen med miljøvennlige energiløsninger som kommer, gjør at nye drivkrefter kan utløses gjennom felles utviklingsprosjekt.

- **Planlegging**

Blant kommunene i Lofoten er det et stort behov å få mer kompetanse og tid til å jobbe langsiktig og strategisk i planarbeid generelt. Dette ble identifisert på egen workshop med plansjefer og planleggere fra kommunene under deres 'plannettverkssamling' i april 2018 der også Nordland fylkeskommune deltok. Flere kommuner uttrykker at de er 'bakpå' i arbeid med areal- og reguleringsplaner generelt på grunn av mangel på ressurser. Dette gjør at de ikke får prioritert det langsiktige og helhetlige planarbeidet (for eksempel med klima- og energiplaner) samt overordnet arealplanlegging, bolig- og næringsutvikling. Kommunene kommer dermed ofte under press fra store utbyggere som ønsker rask avklaring på større prosjekter.

Et annet aktuelt eksempel er tolkning av allemannsretten med et stort trykk på tiltak og tjenester knyttet til naturbasert reiseliv (kompleks grunneierstruktur og regelverk). Dette har tidligere vært på dagsorden i Lofotrådet gjennom faglige utredninger og politiske diskusjoner. Det er identifisert et behov for å utvikle felles kjøreregler i utøvelse av regler og forskrifter for tiltak i knyttet til utmark, bolig- og næringsbygg. Dette gjelder også videreutvikling av fiskerihavnene som produksjonsmiljø, serviceklynger og levende fiskevær.

Kommunene har gjennom Lofoten 2030 uttrykt et behov for å etablere og forsterke faglige nettverk og samarbeid på tvers av kommunene for å styrke felles ressurser og kompetanse i deres daglige planarbeid. De har også uttrykt at en aktør og en rolle som Lofoten 2030 har hatt i dette arbeidet kan være et utgangspunkt for en organisering og tilrettelegging for å møte dette behovet. Vi har i forprosjektet laget en modell og strategi for hvordan vi kan iverksette dette.

- **Reiseliv**

Lofotens reiseliv er i stor vekst med et økende antall besøkende, og denne veksten forventes å øke betraktelig i årene som kommer. Dette er ikke uproblematisk. Markedsføringen av Lofoten har hittil vært fokusert på å øke besøkstallene, samtidig som at mange peker på at vi ikke har gjort nok for å forebygge eksisterende og kommende utfordringer gjennom profesjonalisering, strategisk arbeid og tilrettelegging på tvers av privat og offentlig sektor.

Helheten av muligheter, positive erfaringer, utfordringer og problemer knyttet til reiselivet er geografisk skjevt fordelt. Noen områder i Lofoten opplever et stort press på naturverdier og infrastruktur, mens andre steder opplever samfunnsøkonomiske gevinster og positiv stedsutvikling. De siste årene har det blitt tydelig at Lofoten står ved et veiskille der noe må gjøres for å ta tak i utfordringene.

Ett av flere viktig grep er arbeidet med besøksforvaltning. Dette innebærer blant annet at vi må se framover og skissere hva slags samfunn og utvikling vi ser for oss og ønsker oss i koblingen mellom reiseliv og samfunnsutvikling. Så er det viktig å jobbe med hvordan vi utvikler reiselivet for å realisere dette framtidsbildet. Videre identifisere hva vi ønsker å markedsføre og legge til rette for, og samordne dette med hvilke målgrupper innen reiselivet vi ønsker å tiltrekke oss. Oppsummert er en viktig nøkkel til bærekraftig utvikling av reiselivet et skjerpet fokus på hva slags 'produkter' vi utvikler og markedsfører, blant annet er tjeneste- og opplevelsesdesign en viktig kompetanse å integrere inn i

dette arbeidet. Samarbeid og bruk av kompetanse og ressurser som jordbruk og fiske har opparbeidet, vil kunne gi en bedre basis for vekst og utvikling i reiselivet på naturbaserte opplevelser.

For å møte et fremtidig marked, skape nye arbeidsplasser og gode bomiljø, med en utvikling som bygger på og tar vare på Lofotens verdi-, kultur- og naturgrunnlag, dreies forvaltningsfokus nå mot bærekraft, bedre samarbeid og økt kunnskap. Det er uttrykt et felles ønske blant aktørene om at disse temaene, arbeidsområdene og prosessene forankres i kommuner og bedrifter. Dette kom blant annet fram på en heldagsworkshop Lofoten 2030 arrangerte hvor aktuelle problemstillinger og hovedprosjekt ble diskutert (se eget vedlegg med referat).

Gjennom Lofoten 2030 ser vi tydelige bestillinger fra reiselivet, kommunene og utviklingsaktørene om at 'noen' tar tak i å fasilitere dette felles arbeidet med å samordne prosjekter og parallelle prosesser. Det er flere prosjekter som allerede er i startgropa med bærekraftig destinasjonsutvikling og besøksforvaltning. I erkjennelsen av at vi har et felles ansvar som ligger til grunn for at Lofoten skal lykkes, har Lofoten 2030 så langt bidratt til å koordinere prosjekter og kartlegge potensialet for hvordan vi kan lykkes med dette. Også her har vi laget en modell og strategi for hvordan vi kan jobbe videre med dette.

- **Landbruk**

Gjennom forprosjektet har landbruk blitt tydelig identifisert som viktige utviklingsaktører, særlig i rollen som matprodusenter og kulturlandskapspleiere. Landbruket har felles utfordringer med reiselivet i forhold til å finne løsninger på økt bruk i noen områder. Eksempelvis er mange av stedene som opplever økt bruk av populære naturområder og attraksjoner, ofte de beste beiteområdene. Utvikling som kan løse disse utfordringene som denne slitasjen innebærer bør skje i nært samspill med kommunene og grunneiere. Under et eget seminar (se tilhørende vedlagt notat) i Lofoten 2030 ble det eksempelvis identifisert en stor forskjell mellom aktive og passive grunneiere. Det vil derfor være avgjørende å gå videre med utvikling av løsninger på konkrete case, som kan løfte kunnskap og holdninger om sambruk og tålegrenser i naturen. Det er utarbeidet mye dokumentasjon som beskriver disse utfordringene i forbindelse med Lofotodden nasjonalpark, der flere F&U-miljøer har deltatt. Dette utgjør et kunnskapsgrunnlag som man kan ta med i et videre utviklings- og forskningsarbeid, både i større prosjekter og i mindre piloter som kan gå inn og finne stedsspesifikke løsninger som kan ha overføringsverdi til andre steder i Lofoten.

- **Fiskeri**

Lofoten er en fiskeriregion der reiseliv og andre næringer samspiller på ulike måter. Fiskerinæringen har identifisert utfordringer i forhold til kvalitet, marked og volum. I tillegg er det behov for store løft når det gjelder investeringer i havneanlegg og annen infrastruktur. I prosjektet har vi definert interesse og potensial for samarbeid med grønn energi, og det er en gryende erkjennelse av behovet for å dokumentere klimaspør for sjømat fra Lofoten, i et mer opplyst og kresent marked. I tillegg til å være de viktigste utviklingsaktørene, utgjør også fiskeriene grunnpilaren i mange lokalsamfunn.

Det foregår viktige utviklingsprosesser i viktige fiskerihavner som Ballstad, Svolvær, Napp, Ramberg, Fredvang, Reine, Værøy og Røst, hvor det er en potensiell konflikt om arealbruk mellom fiskeri, reiseliv og boligformål. Fritidsboliger har eksempelvis fått et omfang som utfordrer fiskeri og andre næringer. Sjønært areal er allerede en knapp ressurs og er slik avgjørende for videre utvikling og

verdiskapning. Det vil derfor være viktig å finne modeller for sambruk og god utnytting som kan tjene fiskeri, service og reiseliv.

Å finne modeller for løsninger gjerne i kombinasjon med grønn teknologi og moderne boløsninger, næringsbygg og offentlige tjenester, kan være nøkkelen til å skape attraktive framtidssamfunn. En god del erfaringer man kan bygge videre på er gjort i planprosjektet Fremtidens Fiskevær (Flakstad kommune – områderegulering som ble utviklet for de tre fiskeværene Napp, Fredvang og Ramberg). Videre har Lofoten Matpark samlet mye av utfordringene som aktørene i fiskerinæringen i dag står ovenfor (rekruttering, tilgang til råstoff og kapital – se eget bidrag til Lofoten 2030 i form av vedlagt rapport).

Tidlig i prosjektfasen ble arbeidsgruppa enig om å jobbe ut ulike problemstillinger innen ulike felt basert på kompetanse og interesseområde. Norsk Landbruksrådgivning, ved Are Johansen, har derfor jobbet frem problemstillingene innen landbruk, Ørjan Arntzen (som tok over for Sigve Olsen som byttet jobb) i Lofoten Matpark har hovedsaklig jobbet med fiskeri, Karin Marie Antonsen i Nordlandsforskning hovedsaklig jobbet med reiseliv, mens Berit Kristoffersen (spesialisering klima og energi), Kurt Atle Hansen (spesialisering områderegulering fiskevær) og Haakon Walnum har jobbet med koordinering, organisering, gjennomføring og utarbeidelse av det overordnede fokuset, hvor alle også har gått inn med ekstra ressurser på reiseliv og klima og miljø.

2. Planer for videreføring av arbeidet

Ideer for mulige prosjekter og piloter i Lofoten

Gjennom prosjektet er det konkretisert noen tema som har stort potensiale, som går på tvers av de ovennevnte tema/sektorer og mellom det offentlige og private.

- Klima/energiplan – Prosjekt for samordnet revidering for alle 6 kommunene i Lofoten basert på forskningsstøttet analyse/planprosess som utarbeider datagrunnlag og etablerer faglig nettverk i Lofoten. Mulig samarbeid med FoU-prosjekt på Senja.
- Naturslitasje og utfordringer knytta til opplevelsesbasert reiseliv i utmark. Tilrettelegging, forvaltning av lovverk, konflikthåndtering, sambruk mellom friluftsliv, reiseliv og landbruk (se eget notat).
- Implementering av besøksforvaltningsprosjektet inn i kommunene. Hvordan hver enkelt kommune kan rigge seg for å styrke og ta i bruk kunnskapen i sitt planarbeid og i gjennomføring av tiltak for å løse eksisterende og framtidige utfordringer knyttet til vekst i reiselivet.
- Styrke planleggingsarbeidet lokalt i hver kommune gjennom samarbeid på tvers av kommunene og med større involvering av regionale og nasjonale kunnskapsaktører.
- Styrke kommunenes evne til å sette tydelige krav og ha aktiv forvaltning av lovverk knyttet til korttidsutleie av boliger, med fokus på å styrke tilbudet av boliger for langtidsleie og salg for innbyggere og potensielle tilflyttere. Problemet er svake/uklare lover og retningslinjer fra sentrale myndigheter, slik at kommunene må bruke skjønn og lokal fortolkning. Dette skaper fort usikkerhet og press fra boligutbyggere.

3. Forslag til hovedprosjekt i Lofoten

I tillegg til en rekke idéer til videre store og små prosjekter som har blitt utarbeidet i forprosjektet, har vi identifisert tre hovedprosjekt som vi kan gå i gang med, rett etter forprosjektets slutt.

- Klima- og energiplaner for Lofoten
- Styrke kommunenes krav og forvaltning av lovverk knyttet til korttidsutleie av boliger
- Bærekraftig reiseliv: planlegging, infrastruktur og samfunnsansvar

Ide 1: Klima- og energiplan for Lofoten

En ide som ble lansert i august (reiselivsworkshop) og som har blitt knadd videre av prosjektgruppa er et hovedprosjekt som har som mål å utarbeide og implementere en felles klima og energiplan for Lofoten i regi av kommunene. Dette hovedprosjektet ses i sammenheng kommunenes oppgaver med klima-, areal- og næringsplaner. Når det er behov for å oppdatere klimaplanene i alle Lofotens 6 kommuner, oppstår også et mulighetsrom for å innovere innen energiplanlegging.

Dersom man skal tilrettelegge kystsonen for bærekraftig bruk og 'blå' vekst, vil et fokus på stabil energisikkerhet (med tilførsel av lokal produsert fornybar energi) og elektrifisering (og derav lavere klimagassutslipp) legge til rette for dagens og fremtidens behov i Lofoten. Målet er å ruste Lofotens kommuner, næringsliv og nettselskapet Lofotkraft til å være i førersetet. Dette gjelder utvikling av smarte løsninger for fiskeririke kystsamfunn, urbaniserte steder og fiskevær, og en fremtidig utslippsfri transportsektor til havs og til lands. Et hovedprosjekt kan fokusere på følgende:

- Forholdet mellom statlige føringer og kriterier for planer og implementeringspraksis som en utfordring og mulighet for aktører lokalt.
- Sikre betydelig deltakelse og medvirkning med befolkning som bidrar til at de ser verdien av omstilling til bærekraftige/fornybare energikilder i framtida
- Forankring og samarbeid med Lofotkraft som sikrer robuste nettløsninger
- Videreutvikle samarbeid med Nordland fylkeskommune ift grønn transport, bl.a. forsøk m bussruter og sjøtransport i Lofoten med shuttlebuss/båt til og fra stamrutene.
- Sikre betydelig samarbeid mellom kommuner og bedrifter. Dette bidrar til å sikre læring og informasjonsflyt mellom lokalsamfunn, Lofotkraft, kommuner og næringsaktører
- Bygge videre på fullført forprosjekt miljøvennlig kystfiske i Flakstad, og etablertsamarbeid mellom Norges Fiskarlag, Norges Kystfiskarlag, elektrobransjen, Bellona og andre miljøorganisasjoner.
- Samarbeid og kunnskapsdeling om elektrifisering av fartøy og havner som bidrar til reduserte klimagassutslipp og mer miljøvennlige produkter og opplevelser.
- Overgang for husholdninger, fritidsboliger og bedrifter til å bli *prosumenter*¹
- Energiøkonomisering og energistyring (sparing og ny teknologi), samarbeid med kommunale eiendomsforetak på boliger og større kommunale bygg.
- Ny lokalt produsert fornybar energi (som sol, vind, tidevann, biogass, hydrogen)

¹ Prosumenter er aktive forbrukere av strøm som, i tillegg til å kjøpe strøm fra markedet, også kan produsere strøm til eget forbruk og for salg til markedet.

- Kombinasjon fornybar energi og batteriløsninger (energihub) som både kan ta «toppbelastninger» og også kan gi reservekapasitet ved strømutfall.

I en ForKommune-søknad vil det være naturlig å søke samarbeid med nye Senja kommune, UiT ved Arktisk senter for fornybar energi (ARC) og TromsKraft, som samarbeider om prosjektet «Smart Infrastruktur Nord-Senja». Her er det søkt om store midler til å teste ut nye smarte løsninger for energi-infrastruktur (i stedet for/i tillegg til tradisjonell forsterkning av nettet), og konseptutredning vil være klar våren 2019.

6 representanter fra ARC og Lofoten 2030 møttes i dialog om sine tidligere og pågående prosjekter om fremtidens fiskvær og elektrifisering av kystflåten og havner. Både Senja og Lofoten har en naturlig geografiske avgrensninger, som kan gi et slikt prosjekt en unik mulighet til å teste og sammenligne strategier og løsninger på tvers av kommunegrenser. Utover utfordringer knyttet til forsyningssikkerhet, kan man på lang sikt bidra til utvikling av lokale arbeidsplasser og bærekraftige kystsamfunn.

Ide 2: Handlingsrom og regulering av korttidsutleie i Lofoten

Flere av kommunene i Lofoten topper listene over andel av boligmasse for korttidsleie som ligger ute til leie på AirBnB. Enhetene som ligger ute varierer fra hytter/rorbuer, leiligheter/rom i eneboliger, hele eneboliger, fritidsboliger og leiligheter i leilighetskompleks som er regulert for bolig. Korttidsutleie skaper store problemer i boligmarkedet, særlig i småkommunene og utenfor tettstedene. Representanter fra flere av Lofot-kommunene har pekt på en rekke uklare myndighetsforhold og spørsmål knyttet til kommunenes handlingsrom hva gjelder regulering av kommersielt korttidsutleie. Dette er en felles utfordring for kommunene i Lofoten som det er konsensus om å ta tak i.

Utfordringer som er løftet frem er blant annet at dreiningen fra langtidsutleie til korttidsutleie bidrar til å fortrenge grupper som elever i videregående (hybelboere), sesongansatte i reiselivs- og fiskerinæring, nyetablerte og nytilflyttere i boligmarkedet. Dette er igjen en utfordring som kan være til hinder for en bærekraftig samfunnsutvikling. Dette er utfordringer som er felles for alle kommunene i Lofoten, og det er konsensus om at bør løftes videre.

Målet med dette hovedprosjektet er å styrke kommunenes forvaltning og utøvelse av lovverk knyttet til korttidsutleie av boliger. Formålet med dette er igjen å sikre tilbudet av boliger for langtidsleie og salg for innbyggere og potensielle tilflyttere. Et hovedprosjekt kan fokusere på følgende:

- Hvordan påvirker korttidsutleie boligutviklingen i Lofoten, inkludert både tilgang på og pris på boliger?
- Hva er (de juridiske) retningslinjene for kommunenes når det kommer til å forvalte korttidsleiemarkedet? Når er korttidsleie næringsutøvelse? Hvilket handlingsrom har kommunene for å regulere korttidsutleie?
- Hvilke ringvirkningsutfordringer representerer korttidsleie? Er den et supplement til eller konkurrent til utøvende næringsaktører? Representerer det lokalt kun en kilde til økt personlig forbruk (inntektene av utleie går til familier/ privatpersoner) eller er det et viktig bidrag til en styrking av reiselivet som næring?
- På hvilken måte kan stor grad av korttidsutleie prege et steds identitet og utvikling?

Ide 3: Bærekraftig reiseliv: Marked og opplevelser, planlegging, infrastruktur, naturforvaltning og samfunnsansvar.

Nordland fylkeskommune er i gang med sitt pilotprosjekt på besøksforvaltning som jobber med en rekke gode initiativ for å bygge kunnskap og synliggjøre løsninger for å løse utfordringene vi opplever knyttet til den sterke veksten av besøkende i Lofoten. Destination Lofoten og Nordlandsforskning jobber parallelt med prosjektet 'Bærekraftig reisemålsutvikling'. I tillegg ser vi at kommunene i varierende grad jobber avgrenset med strakstiltak for å løse konkrete behov i forhold til tilrettelegging, infrastruktur og informasjon for de besøkende.

Imidlertid har vi gjennom den innledende beskrivelsen i denne rapporten under kap. 1 'reiseliv' identifisert tydelige bestillinger fra reiselivet, kommunene og utviklingsaktørene om at 'noen' tar tak i å samordne prosjekter og parallelle prosesser, fasilitere og styrke arbeidet med å forankre kunnskapen fra de ovennevnte prosjekter, identifisere hva slags nødvendige tiltak som trengs å iverksette i kommuner og i næringslivet, og ikke minst hvordan dette skal implementeres.

Som en attraktiv reisemålsregion må det avklares hva slags samfunn og utvikling vi ønsker oss i koblingen mellom reiseliv og samfunnsutvikling, og hvordan vi utvikler reiselivet for å realisere dette framtidsbildet i fellesskap. Videre må vi identifisere hva vi ønsker å markedsføre og legge til rette for, og samordne dette med hvilke målgrupper innen reiselivet vi ønsker å tiltrekke oss. Her er blant annet tjeneste- og opplevelsesdesign en viktig suksessfaktor og kompetanse å integrere inn i dette arbeidet.

Kommunene skal bruke sin planleggerrolle og forvaltningsmyndighet til å styre næring og samfunn i en ønsket retning. I Lofoten pågår nå parallelle arbeid med oppdatering av kommuneplanenes samfunnsdel og arealdel, samt temaplaner for ulike sektorer. En aktuell og konkret utfordring som enkelte av kommunene står overfor er 'presset' de blir stilt overfor gjennom utviklernes initiativ om større utbyggingsprosjekter. Som eksempel er det nå i Vågan kommune lansert flere store hotellprosjekter. Å realisere disse på en bærekraftig måte fordrer at lokale myndigheter ser de i sammenheng med utvikling av støttende infrastruktur, servicetilbud, tilgang på boliger for arbeidende, utvikling av lokale opplevelses- og kulturtilbud, tilrettelegging av gode og trygge stier og andre naturbaserte opplevelser. Dette innebærer at kommunale forutsetninger og retningslinjer for ønsket utvikling må være koblet på det overordnede bildet vi har beskrevet over. Denne koblingen mangler, og dette er et konkret behov det må jobbes med.

Et hovedprosjekt kan fokusere på følgende:

- Samarbeid med Nordland fylkeskommune, Destination Lofoten/Nordlandsforskning (ev. med flere) med fokus på utvikling av et bærekraftig reiseliv i koblingen mellom by-, steds- og samfunnsplanlegging, utvikling av infrastruktur, naturforvaltning og samfunnsansvar.
- Styrke og forankre kunnskap fra det ovennevnte inn i kommuner og i næringslivet, og identifisere muligheter og hva slags tiltak som må iverksettes, og hvordan dette skal implementeres.
- Bidra til å implementere det ovennevnte inn i kommunenes planprosesser for samfunnsplan, kommunedelplaner/arealplaner og andre relevante temaplaner.

4. Videre organisering og gjennomføring

Det har gjennom hele prosessen og arbeidet med forprosjektet sammen med alle involverte blitt tydeliggjort at det er behov for en gruppe/organisasjon/virksomhet (heretter kalt 'gruppen') som står mellom kommunene, næringslivet og de andre utviklingsaktørene i Lofoten, som kan samordne de forskjellige prosjekter og prosesser, fasilitere utviklingsprosesser mellom dem, og iverksette og gjennomføre initiativ og tiltak basert på en felles agenda og felles mål. Formålet med dette er å bidra til at 'ting skjer' i samarbeidet mellom alle aktørene. Med preferanser og erfaring fra best-practice eksempler fra Norge og utland, ser vi at det ofte er en god løsning å etablere en slik som får mandatet til å utføre dette arbeidet på vegne av kommuner og andre samarbeidspartnere.

Vi har et konkret forslag til å opprette en slik gruppe som får dette ansvaret og mandatet i Lofoten. Hva den konkrete organisasjonsformen ender opp med å være (f.eks. stiftelse eller selskap) vil være en oppgave å løse sammen med kommuner og samarbeidspartnere. Her er noen forslag til mulig organisering av en slik ressursgruppe, en slags «FoU-generator» som kan lande store prosjekt til Lofoten.

- Man kan engasjere personer i denne gruppe som gir nødvendig kompetanse og erfaring innen forskning og utvikling (utviklingsprosess, innovasjonsledelse, entreprenørskap og næringsutvikling, planlegging og forvaltning). Dette kan være representanter fra eksisterende organisasjoner og virksomheter i Lofoten.
- Bruke tidsavgrensa engasjementer for å lage gode søknader og utløse eksterne ressurser. Til denne FoU-gruppen oppretter man et regionalt styre med representanter fra kommuner, næringsliv og regionale myndigheter. Tjenesteleverandører med kapital og fagmiljø slik som Lofotkraft, Lofoten Avfallsselskap og andre regionale ressurser bør trekkes inn sentralt i dette.
- Etablere samarbeidsavtaler med berørte aktører, bedrifter og organisasjoner som ønsker å være med i prosjektsøknader på FoU-midler. Rettighetsbaserte ordninger som SkatteFUNN må det mobiliseres for å utnytte bedre.
- Bygge videre på den regionale dialogen som har vært med kommunene og næringslivet i Lofoten 2030, og trekke inn ressurspersoner fra forprosjektet i videre arbeid. Flere av deltakerne i arbeidsgruppen for Lofoten 2030 har meldt sin interesse for eventuelt å bli med i en slik gruppe.

Det er flere forskningsprogram som er aktuelle for prosjektsøknader fra Lofoten, men det er en relativt høy terskel for å nå igjennom uten et godt samarbeid og effektiv organisering. Dette kan lykkes langt bedre hvis Lofoten utvikler et fagmiljø som har nødvendig faglig kompetanse og nettverk, og som har søknadskompetanse og et regionalt «oppdrag».

5. Vedlegg

1. Workshop med Norges Forskningsråd om bærekraftig verdiskaping, Lofoten Matpark 15.5.2017
2. Arbeidsmøte prosjektgruppa, Lofoten Matpark 8.1.2018
3. Presentasjon av L2030 for Lofotrådet 22.02.2018
4. Møte med Vestvågøy kommune 20.03.2018
5. Møte med Fylkeskommunen (pilotprosjekt besøksforvaltning), Destination Lofoten og Vågan kommune, 20.03.2018
6. Workshop på kommunenes plannettverkssamling, Leknes, april 2018
7. Sammendrag prosess og arbeid med Forkommune Lofoten 2030 forprosjekt –HW130718
8. Workshop reiseliv, Svolvær 21.8.2018
9. Workshop reiseliv + landbruk, Rådhuset Leknes 1.10.2018 – sluttnotat
10. Debattmøte om innovasjon og verdiskaping, Leknes 10.10.2018
11. Sluttrapport forprosjekt klimasatsing i kystfiskehavner – Flakstad 30.06.2018
12. Delrapport innovasjon i Lofoten – ØJ 28.11.2018
13. Delrapport bruk av utmark – AJ 28.11.2018